

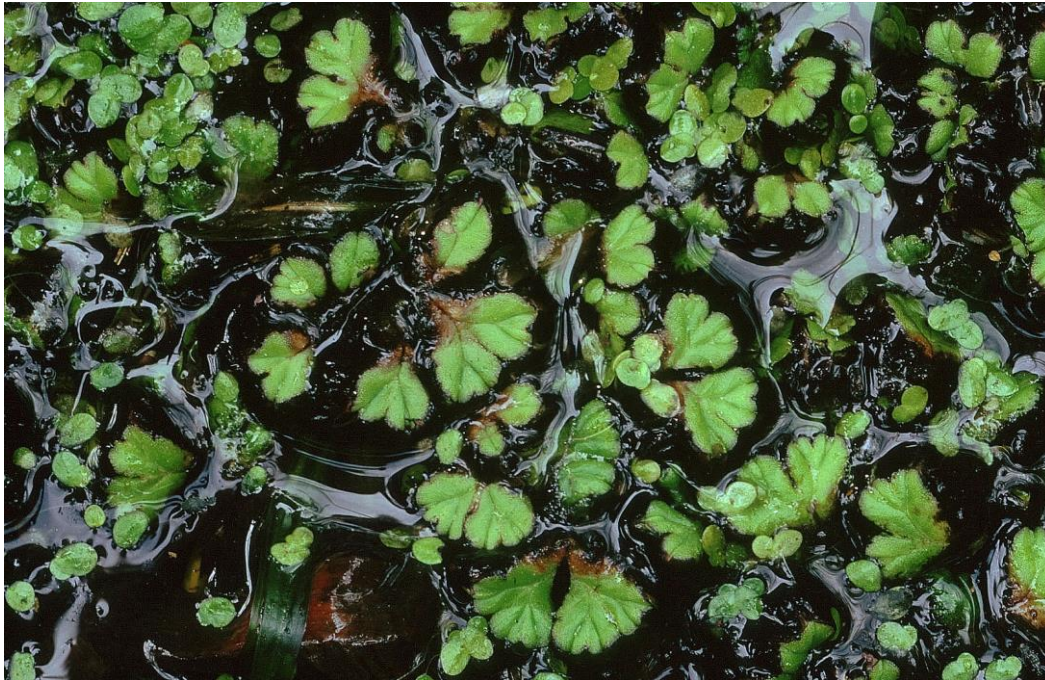
Vitenskapelig navn: *Ricciocarpos* natans* (L.) Corda

Norsk navn: **Svanemat**

Familie: *Ricciaceae* – Tvaremorefamilien

Artsbeskrivelse

Levermosen Svanemat *Ricciocarpos natans* er den eneste art i *Ricciocarpos*-slekta, og regnes som en frittflytende vannplante (lemnide).

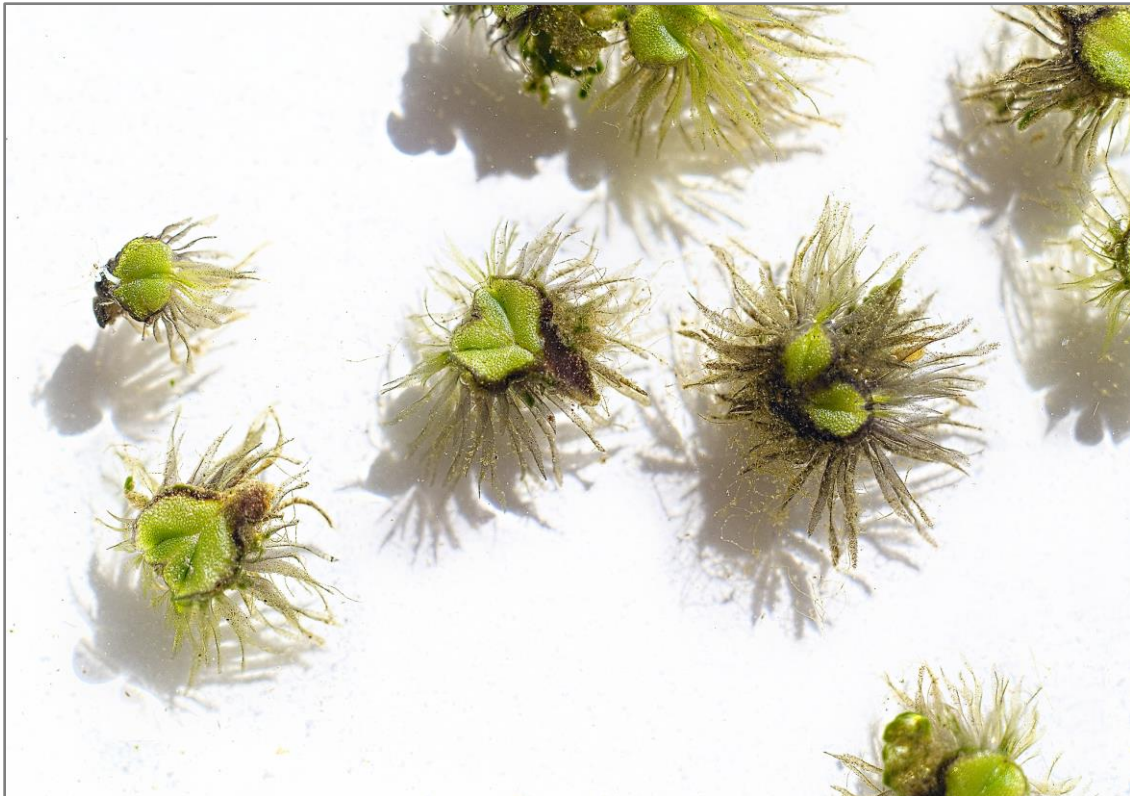
Figur 1. Tilnærmet ren bestand av svanemat *Ricciocarpos natans*. Gjølssjøen, Marker. Foto: ©Birna Rørslett.

Plantene er små og består av en hjerteformet thallus, som er opptil 1 cm lang og bred. Tallrike luftkamre med porer omgitt av spesielle celler gir thallus et svampaktig utseende. Oversida er grønn med tydelig Y-formet midtfure, mens undersida er brunfiolett og kledd med tannede, båndlignende skjell (ser ut som hår) som er viktige for identifisering av arten (Skulberg 1978).

Figur 2. Nærbilde av svanemat. Bladskivene er gaffelformig forgreinet, med sterke midtnerver i hver bladflik. Foto: ©Birna Rørslett.

* slektsnavnet skrives stundom som *Ricciocarpus*

Figur 3. Sett ovenfra gir de båndaktige skjellene på undersidene av bladskivene et “bustet” inntrykk. Nordre Øyeren naturreservat. Foto: ©Birna Rørslett.

Figur 4. Under bladskivene henger det lange frynser av båndformete skjell. Foto: ©Birna Rørslett.

Arten kan produsere vegetative diasporer, men sporeproduksjon er sjelden i Europa (Hassel 2018). Sporer er ikke kjent på norsk materiale av svanemat, så all reproduksjon er rent vegetativ.

Referanse: Birna Rørslett og Marit Mjelde 2021. Faktaark: *Ricciocarpus natans* Svanemat. Versjon 1. Fotoflora vannplanter. Norsk institutt for vannforskning.

Økologi

Svanemat tar opp næringsstoffer fra vannet og er hovedsakelig kjent fra stillestående, eutrofe vannmasser. I eutrofe og vindbeskyttede lokaliteter kan den danne store bestander og i tropiske områder er den kjent som en probleplante.

Utbredelse

Svanemat har en tilnærmet kosmopolitisk utbredelse, men mangler i Antarktisk og Arktis. Den finnes i nesten alle europeiske land, og er vanlig i Sverige, Finland og Danmark. Svanemat ble først observert i Norge i 1976 i Gjølsjø, Østfold (Skulberg 1978), og hadde i 2017 12 kjente forekomster, alle i Østfold og Akershus.

Spredningshistorikken til svanemat er dårlig kjent i Europa, men den regnes å være introdusert til Nord-Europa som pryddplante i dammer og akvarier. Det antas at arten hovedsakelig spres med vannfugl, men den kan ha blitt spredt som akvarieplante (Hassel 2017).

Figur 5. Utbredelse av svanemat i Norge (artskart.no, hentet 12.11.2018). Utbredelseskart for den nordlige halvkule er ikke tilgjengelig.

Fremmed art

Arten er vurdert som en fremmed art, med potensielt stort invasjonspotensial (PH). Det er ingen kjent økologisk effekt, men dette er heller ikke studert (Hassel 2018).

Hovedkjennetegn

Svanemat kan identifiseres ved:

- Hjerteformede planter som flyter fritt på vannflata
- Skuddene er gaffelforgreinet
- Noe svampaktig utseende
- Grønn overside med tydelig Y-formet midtfure
- Undersida er brunfiolett og kledd med tannete, båndlignende skjell (ser ut som brede rot-tråder)

Forvekslingsarter

Svanemat kan forveksles med levermosene i *Riccia*-slekta, men av disse forekommer bare *R. fluitans* frittflytende i vannet og har thallus med lange, smale fliker. Svanemat skiller forøvrig fra disse på form og utseende på thallus (se Hassel og Høitomt).

Overflatisk likhet i farge og størrelse gjør at svanemat lett oversees der den vokser sammen med andemat (se figur 6). Ingen av artene i andematfamilien har imidlertid båndlignende skjell på undersida. Det er også lett å skille svanemat på den hjerteformede vekstformen. En annen forvekslingsart kan være *Landoltia punctata*, som er registrert i Sverige.

Figur 6. Svanemat i en bestand av andemat *Lemna* spp. Det er lett å overse svanemat i slike blandingsbestander. Gjølsjøen, Marker. Foto: ©Birna Rørslett.

Referanser

- Hassel, K. (2018). *Ricciocarpus natans*, vurdering av økologisk risiko. Artsdatabanken. <https://artsdatabanken.no/Fab2018/N/20>
- Hassel, K. og Høitomt, T. Arter på nett, moser (artdatabanken).
- Henriksen S. og Hilmo O. (red.) 2015. Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge.
- Preston, C.D. 1995. Pondweeds of Great Britain and Ireland. BSBI Handbook No 8. Botanical Society of the British Isle, London.
- Skulberg, O. M. 1978. En ny lemnide i norsk flora - svanemat (*Ricciocarpus natans*) i Gjølsjøen, Haldenvassdraget. Blyttia 36: 27-34